

Gelişmekte Olan Ülke Kalkınmasında Eğitim Turizmi Çin–Hindistan–Güney Kore–Türkiye Karşılaştırması

Doç. Dr. Nurdan KUŞAT¹

ÖZET

Bir ülkenin kalkınma sürecinde, özellikle kalifiye emeğe duyulan ihtiyaç çok yüksektir. Kalifiye emek oluşumu ise insana yatırımı gerekli kılar ve beşeri yatırım olarak adlandırılır. Bu yatırımın kaynağı beşeri sermayedir ve eğitim altyapısının inşası için kullanılması zorunludur. Diğer yandan, dünya düzeni hızla değişmektedir. Neoliberal anlayış çerçevesinde eğitim sürecinin ulusal sınırları aşarak uluslararası boyutlara taşınması söz konusu olmaktadır. Eğitim turizmi de bu gelişmeler sonucunda hayat bulan alternatif bir turizm türüdür. Ayrıca ülkelerin kalkınma sürecinde insana yatırımın önceliği de eğitim turizminin gündeme gelmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu çalışma ile Türkiye'nin eğitim turizmi çerçevesindeki ithalat ve ihracat performansını değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme yapılırken beşeri sermaye konusuna oldukça önem veren Çin, Hindistan ve Güney Kore karşılaştırması gerçekleştirilmektedir. Elde edilen bulgular Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrenci sayısının; yükseköğrenim görmek amacıyla yurt dışına çıkan yerli öğrenci sayısından daha fazla olduğunu ve Türkiye'nin eğitim turizminden belirli bir oranda artı değer elde ettiğini göstermektedir. Çin, Hindistan ve Güney Kore için bu kıyaslamayı yaptığımızda ise bu durumun tam tersi olduğu; ülkeye gelen öğrenciden ziyade ülkeden çıkış yapan öğrenci sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Beşeri Sermaye, Eğitim Turizmi, Gelişmekte Olan Ülkeler, Türkiye

Educational Tourism in Developing Country Development China–India–South Korea–Türkiye Comparison

ABSTRACT

In the development process of a country, the need for qualified labor is especially high. The formation of qualified labor requires investment in people, and this is called human investment. The source of this investment is human capital, and this capital must be used to build the educational infrastructure. On the other hand, the world order is changing rapidly. Within the framework of neoliberal understanding, the educational process is carried beyond national borders to international dimensions. Educational tourism is a type of alternative tourism that came to life as a result of these developments. In addition, the priority of investing in people in the development process of countries plays an active role in bringing educational tourism to the agenda. Besides to revealing Turkey's import and export performance within the framework of educational tourism, this study was carried out to determine the mission undertaken by Turkey against China, India and South Korea, which are developing countries like Turkey and attach great importance to human capital. The findings show that the number of foreign students coming to Turkey for higher education is higher than the number of domestic students going abroad and that Turkey obtains a certain amount of added value from educational tourism. When we make this comparison for China, India and South Korea; this situation is exactly the opposite; it has been determined that the number of students leaving the country is higher than the number of students coming to the country.

Key Words: Development, Human Capital, Educational Tourism, Developing Countries, Turkey

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, nurdankusat@isparta.edu.tr

GİRİŞ

Küreselleşmenin dünya ekonomileri üzerindeki etkilerinin çok boyutlu olduğu gözlenmektedir. Bu süreç içerisinde klasik üretim faktörlerinin isimleri olmasa bile içeriklerinin değiştiği söylenebilir. İçeriğinde değişim yaşanan en önemli üretim faktörü ise sermaye olmuştur. Bu üretim faktörünün geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren evrilmeye başladığı ve klasik fiziki özelliklerinin yanında beşeri özelliklerin de dikkat çektiği gözlenmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda gerçekleştirilen pek çok akademik çalışma ve bu çalışmaların sonuçları artık fiziki sermayenin ülke kalkınması için tek başına yeterli bir unsur olmadığını, beşeri sermaye ile desteklenen üretimin yarattığı katma değer çok daha büyük olduğunu gözler önüne sermektedir.

Beşeri sermayenin kaynağını kalifiye işgücü oluşturmakta ve bu oluşum için ülkelerin sahip oldukları eğitim sistemleri önemli bir düzenleyici olmaktadır. Ulusal eğitim sistemleri küresel gelişmelerden ister istemez etkilenmektedir. Günümüzün artan uluslararası öğrenci hareketliliği de bir tür yeni gelişme olarak ülkelerin ulusal eğitim sistemlerini yeniden gözden geçirmelerinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinde yaşanan artış; uluslararası öğrenci gönderen ya da öğrenci kabul eden ülkeler için farklı ekonomik sonuçlar yaratabilmektedir. Bu hareketlilik uluslararası öğrencileri çeken ülke ekonomileri için ilk başta bir ihracat etkisi yaratarak bir gelir kaynağı oluşturabilir. Eğitimini tamamlayan öğrencilerin eğitim aldıkları yabancı ülkede çalışmaya başlamasıyla o ülke ekonomisine kalifiye işgücü olarak katkı sağlayabilir. Bu öğrencilerin eğitim süreçleri sonucunda ülkelere geri dönmesi ise ülkeden öğrenci çıkışıyla yaşanan ithalat etkilerinin ülke adına tersine dönüş yaşanmasına vesile olabilir. Çünkü kalifiye olarak geri dönen iş gücünün yerli üretimde beşeri sermaye olarak kullanılması üretim artışını destekleyebilir.

Eğitim turizminin bu faaliyete katılan ülkelere en az bir tanesi lehine ortaya çıkaracağı bu pozitif dışsallık sayesinde kalkınma arzusunda gelişmekte olan ülkelerin uluslararası öğrenci sayısını arttırabilmek adına büyük bir rekabet içerisine girdikleri gözlenmektedir. Hatta pek çok ülkenin uluslararası öğrenci sayılarının artırılmasına yönelik politik düzenlemelere gittiği de bilinmektedir. Çünkü ekonomik kalkınmanın sağlanması ve daha da önemlisi sürdürülebilmesi için nitelikli işgücünün varlığı bir zorunluluk olmaktadır.

Bu çalışma ile tüm dünyanın dikkatini çeken Çin, Hindistan, Güney Kore ve Türkiye'nin eğitim turizmine yaklaşımları UNESCO verileri kullanılarak değerlendirilmekte ve üç ülke karşısında Türkiye'nin eğitim turizmi potansiyeli ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

EĞİTİM SEKTÖRÜ VE EĞİTİM TURİZMİ

Hanson ve Brembeck (1996: 31) ' e göre ülkeler eğitimi iyi bir yatırım olarak kabul ederler. Hatta eğitimi sadece sosyal devletin bir sorumluluğu olarak da görmezler. Bu yatırım sayesinde uzun vadede hem birey hem de devlet yüksek getiri elde edebilecektir. Bu bakış açısı eğitimin bir sektör olarak kabulünde önemli rol oynamaktadır. Kapitalist ekonomiler için ise eğitim; ücreti karşılığında özel sektörden satın alınabilecek bir hizmettir. Bu özellik eğitimin her aşamasında kendisini gösterir ve özellikle üniversitelerin günümüzde birer kapitalist iktisadi kuruluşa dönüşümünde önemli rol oynar. Scott (2002) bu çerçevede "şirket üniversite" kavramının ortaya çıktığından bahseder. Öğrencilerin birer tüketici olarak görüldüğü bu düzen içerisinde akademisyenlerin de birer girişimci rolüne büründükleri gözlemlenmektedir (Kwiek, 2002). Üniversitelerin orta ve büyük ölçekli birer işletme gibi yönetildiği bu yeni oluşum içerisinde bilginin; üretilen ve aktarılan bir değer olmaktan çıkarak, piyasada sunumu gerçekleştirilen ticari bir mala dönüştüğü belirtilmektedir (Lee, 2002). Eğitim turizminin gündeme gelmesi bu süreç ile paralel bir şekilde gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir.

Eğitim sektöründe özel işletmelerin devreye girmesiyle artan rekabet, sektörel firmaların yanında kamunun da eğitim fonlarını artırmalarını ve eğitim içeriklerini yenilemelerini beraberinde getirmiştir. Rico ve Loredana (2009) eğitim kurumlarının İngilizce eğitim vermelerinin daha büyük bir talebi kendilerine çekeceğini ve sektör içerisinde bu kurumların rekabet avantajını arttıracaklarını belirtmektedir. Eğitim turizminde rekabet gücünü artıracak bir diğer unsur ise bu ülkelerin zengin turistik çekiciliğe sahip olmasıdır (Rico & Loredana, 2009).

Eğitim turizmi birey veya bireylerin, bireysel veya gruplar halinde, öğrenmek veya herhangi bir konu hakkında bilgi edinmek amacıyla uluslararası hareketliliğini anlatırken (Rodger; 1998); Dünya Turizm Örgütü (Abubakar et al, 2014) eğitim turistlerini; normal ortamları dışındaki yerlerde 24 saatten az ve bir yıldan fazla bir süreyi kapsamayan; öğrenme, iş, eğlence ve diğer faaliyetlerde bulunma nedeni ile seyahat eden bireyler veya gruplar olarak tanımlamaktadır. Eğitim turizminin içeriği; okul gezileri, alternatif bahar tatili seyahatleri, yurtdışı eğitimleri, seminer tatilleri, beceri geliştirme tatilleri ve eğitim gezileri gibi geniş bir çeşitlilik ortaya koyabilmektedir (Tarlow; 2008). Hatta Yuan (2006) eğitim turizm faaliyetlerinin konusunun; bir kültürü tanımaktan bir okuldaki eğitimi incelemeye; bir dil öğrenmekten bir sempozyum ya da bir araştırma projesine katılmaya kadar değişen bir çeşitlilikte olduğunu belirtmektedir.

Eğitim turizm endüstrisinin günümüzde küresel bir endüstri haline geldiği (Naido, 2007) ve bu pazarda daha önce yurtdışına eğitim turisti gönderen ülkeleri, diğer ülkelerden gelen ve gelmesi muhtemel olan eğitim turistleri için rekabet eder duruma getirdiği belirtilmektedir (Varghese, 2011). Bu gerekçeyle eğitim turizm pazarında rekabet üstünlüğü elde edebilmek için özel ve kamu eğitim kurumlarının eğitim turizmine yönelik plan ve programlarını yeniden gözden geçirmeleri bir zorunluk olmaktadır.

Her bir alternatif turizm türü için turist çekiciliğini artıran faktörlerin farklı olması muhtemeldir. Eğitim turizmi açısından turistik çekiciliği artıran bazı unsurlar olduğu gözlenmektedir. Mazarrol vd. (1997)' ne göre ülke ve üniversitenin ve doğal olarak sunulan eğitimin kalitesi bu süreci yönetirken; Jason vd. (2011)' ne göre ülkeler arasındaki geçmişten günümüze gelen bağlılık -coğrafi, siyasi, ekonomik, sosyal- turistik çekiciliğın kaynağını oluşturur. Ayrıca eğitim ithalatçısı ülkede yaşanan siyasi istikrarsızlığın yanı sıra, ihracatçı ülkenin sunduğu giriş kolaylıkları (vize ve kayıt işlemlerinde, öğrenim ücretleri ve burslarda, eğitim sonrası akreditasyon işlemlerinde, ...) bu çekiciliği artıran unsurlar olabilmektedir (Abubakar et al., 2014).

EĞİTİM TURİZMİNİN EKONOMİK KATKILARI

Eğitim turizminin diğer tüm turizm türleri gibi sosyal ve kültürel katkısı mutlaka çok yoğundur. Fakat bu turizm türüne katılım sağlayan ülkeler için yarattığı ekonomik katkı oldukça dikkat çekicidir. Eğitim turizmi; fakülte, personel, öğrenciler, ziyaretçiler ve üniversite tarafından ev sahibi ülkeye doğrudan harcama yapan ve ayrıca bölgesel gelir üzerinde dolaylı etki de sağlayan ekonomik bir faaliyet türüdür (Donald et al, 1988). Nihayetinde eğitim merkezli seyahat süreci içerisinde bu faaliyete doğrudan katılan tüm bireylerin (öğrenci, akademisyen ve araştırmacılar) ve onların yakınlarının (aileleri ve ziyaretçilerinin) ev sahibi ülkede gerçekleştirdiği tüm harcamaların bölge/ülke geliri üzerine önemli bir etkisi olduğu/olacağı aşıkardır.

Dünya ekonomilerini içine alan yeni ekonomik düzenin dünya genelinde tüm eğitim sistemlerini değiştirdiğini ve özellikle yükseköğretim sistemleri üzerinde daha büyük bir değişim ve dönüşüm yarattığı tahmin edilebilir. Bu süreç içerisinde anadili İngilizce olan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin çok daha hızlı değişim ve dönüşüm yaşayarak nisbeten kurumsal

bir nitelik kazandığı söylenebilir (Brown & Oplatka, 2006). Zaman içerisinde sadece yukarıda belirtilen ülkelerde değil; pek çok ülkede eğitim sektörünün özellikle de yükseköğretim eğitimi çerçevesinde önemli bir ihracat kalemine dönüştüğü söylenebilir. Healey (2006) birçok ülkede uluslararası öğrencileri kendisine bağlamaya çalışan üniversite kampüslerinin açılmaya başladığından, önce uluslararası iş ortaklarına öğrenci yetiştirme yetkisi veren bir anlayışın hakimiyetinden, sonra zamanla başka ülkelerde kendi üniversitelerini açan bir modele dönüştüğünden bahsetmektedir. Aslında bu değişim bir tür çok uluslu şirket doğuş hikayesini de çağrıştırmaktadır. Bilişim teknolojileri ve yükseköğretim anlayışında yaşanan gelişmeler birçok sektörde olduğu gibi, eğitim sektörü için de geleneksel küreselleşme süreçlerinin yaşanmasına vesile olmuştur.

Varghese (2011) geçmişte eğitim turizmi pazarından ekonomik olarak faydalanamayan birçok ülkenin, bu süreç içerisinde kendisini yenileyerek farklı arayışlara girdiğini ve uluslararası eğitim turizmi pazarındaki tanınmış destinasyonlarla rekabet etmeye çalıştığını belirtmektedir. Bu yeni rekabet alanında bir rekabet avantajı yakalanabilmesi ve rekabetin sürdürülebilirliği için ülke ekonomisiyle uyumlu stratejik plan ve politika düzenlemelerine gidilmesi gerekmektedir (Becker & Kolster, 2012). Cox (2012)' a göre bu politika ve stratejiler, eğitim turizmiyle ilgili tüm kurum ve kuruluşların iyi yönetilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerden oluşmakta ve öğrenim ücreti, burs/kredi olanakları, eğitim turizmi vizesi, ikamet ve çalışma izin işlemleri, göçmenlik süreci gibi işlemleri kapsamaktadır. Cairney (2012)'ye göre bu politika ve stratejiler; eğitim turizmi faaliyetlerini düzenlemek, teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla çeşitli maddi kaynaklarla desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Eğitim turizminin çekicilik unsurlarını belirlemeye yönelik çok sayıda çalışma olmasına rağmen ülke ekonomisine katkısı çerçevesinde yapılmış çalışma sayısı azdır. Bu az sayıdaki çalışmadan birisi olan Nekhili ve arkadaşlarına (2019) ait çalışma; eğitim turizminin Bahreyn'in ekonomik büyümesine katkısını incelemekte, Arap yükseköğretim sistemlerinin Batılı yüksek öğretim modellerine doğru kaydığını ve bu vizyona ulaşmak için Körfez Devletlerinin Batı araştırma üniversitesi modelini benimsediklerini, Körfez İşbirliği Konseyi hükümetlerinin çok sayıda Körfez vatandaşının Batılı üniversitelerde eğitim almasına sponsor olduğunu belirtmektedir. Bu açıklama tüm dünya ekonomilerinin yeni kalkınma trendinin eğitim turizmini teşvik eden davranışlar içerisinde olduğunu anlatan bir açıklama olarak kabul edilebilir.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM TURİZMİ

Hançer ve Aydın (2022) dünyada en çok turist çeken ülkelerden bir tanesi olan Türkiye'nin, eğitim turizmi açısından çok fazla bir varlık gösteremediğinden bahsetmektedir. İstanbul'u örneklem olarak aldıkları çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin ülke ve şehir belirleme süreçlerinde ailevi özelliklerin yanında tavsiyelerin, sosyokültürel özelliklerin, dinin, şehir imajının, ülkenin vize işlemlerinde sağladığı kolaylıkların ve üniversite harçlarının oldukça önemli bir yapı oluşturduğunu tespit etmişlerdir.

Heydarov ve Gülmez (2021) Antalya ilini örneklem olarak belirledikleri çalışmalarında; eğitim turizmi açısından bir üniversite ve/veya ülkenin çekiciliğini etkileyen unsurları araştırmışlardır. Çalışma sonuçları; dini benzerlik, coğrafi yakınlık, ortak kültür, bilime erişim, teknolojik gelişim, doğal ve tarihi güzellikler, şehrin ve eğitim kurumunun imajı, mezun öğrencilere istihdam imkânı, şehrin güvenliği ve o şehirdeki yaşam kolaylığı gibi unsurların eğitim turizmini pozitif desteklediğini göstermektedir.

Türkiye'de eğitim turizmine katılan öğrencilerin; Mevlana ve Erasmus Programları aracılığı ile yurt dışı eğitim imkanlarından yararlanabildikleri bilinmektedir. Bu programlardan en çok bilineni ve belki de bu gerekçeyle en sıklıkla tercih edileni ise Erasmus Programı olmaktadır.

Mevlana Değişim Programı, yurt içinde eğitim veren bütün dünyadaki yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini mümkün kılan bir programdır (<https://mevlana.yok.gov.tr/>).

Erasmus Değişim Programı başlangıçta yükseköğretim öğrencilerini hedefleyen bir program iken, zamanla mesleki eğitim, okul eğitimi, yetişkin eğitimi, gençlik ve spor alanlarını kapsayacak şekilde genişlemiş ve Eğitim, Gençlik ve Spor alanlarındaki bütün AB girişimlerini (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig, Jean Monnet, Erasmus Mundus, Alpha, Edulink, Gençlik ve Spor) tek bir program altında birleştiren ERASMUS+ Programı haline dönüşmüştür (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Türkiye Ulusal Ajansı, 2017).

Türkiye eğitim turizmi sektörünün temel yapı taşını oluşturan bu programlara katılan grupların sayısı sektörün genişliğini belirlemek için önem arz etmektedir. Tablo 1 bu amaçla düzenlenmiş olup; 2013-2014 eğitim öğretim döneminden itibaren Mevlana ve Erasmus Değişim Programları ile Türkiye'ye giriş çıkış yapan katılımcıların sayısını göstermektedir.

Tablo 1. Türkiye’de Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları (2013-2023)

Yıllar	MEVLANA PROGRAMI			ERASMUS PROGRAMI		
	Gelen	Giden	TOPLAM	Gelen	Giden	TOPLAM
2013-2014	33	93	126	3.812	2.204	6.016
2014-2015	65	447	512	2.657	4.138	6.795
2015-2016	17	367	384	1.327	4.081	5.408
2016-2017	57	286	343	3.694	3.324	7.018
2017-2018	51	343	394	4.339	2.436	6.775
2018-2019	110	358	468	5.714	3.055	8.769
2019-2020	76	382	458	4.210	3.443	7.653
2020-2021	0	172	172	3.308	1.985	5.293
2021-2022	49	164	213	6.596	4.019	10.615
2022-2023	44	138	182	5.151	5.350	10.501
TOPLAM	502	2.750	3.252	40.808	34.035	74.843

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2023). <https://istatistik.yok.gov.tr>, (erişim tarihi: 13.09.2023)

İncelenen 10 yıl süresince Mevlana Değişim Programı çerçevesinde Türkiye'ye giriş-çıkış yapanların sayısı 3.252, Erasmus Değişim Programı ile giriş-çıkış yapanların sayısı ise 74.843 olmuştur. Diğer açıdan bu programlar toplam 78.095 (3.252+74.843) kişinin Türkiye bağlantılı uluslararası hareketliliğine imkan tanımıştır. Ayrıca yine bu süre içerisinde iki program toplamında 41.310 (502+40.808) kişi ülkeye giriş yaparken, 36.785 (2.750+34.035) kişi yurt dışına çıkış yapmıştır. Sayılar her ne kadar küçük gibi görünse de; eğitim amaçlı ülkeye gelen grubun ülkeden çıkan gruba kıyasla fazla olması; bu turizm türü sayesinde ülke adına bir döviz geliri elde edildiği şeklinde yorumlanabilir. Bu programlarla geçmişte ülkeyi ziyaret edenlerin, memnuniyet düzeyleri ile paralel olarak ileriki tarihlerde de tekrar ülkeyi ziyaret etme olasılıkları düşünüldüğünde hatta bu ziyaretin yalnız olmayacağı, yanlarında eş, dost, akrabalarını da getirme olasılıkları olduğu varsayıldığında bu hareketliliğin turizmin diğer türlerine de kaynak oluşturacağı tahmin edilebilir.

Her ne kadar uluslararası eğitim hareketliliğinde Mevlana ve Erasmus Programlarının yeri ve önemi yüksek olsa da esas yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerin küresel akımı, üniversite düzeyinde eğitim almak için uzun süreli ülkeye giriş ya da çıkış yapan öğrenci hareketliliği ile sağlanmaktadır. Ülkeye eğitim amacıyla giriş yapan öğrencilerin geldikleri ülkede gerçekleştirdikleri harcamalar bu ülke için eğitim turizmi ihracatını oluştururken;

ülkeden eğitim amacıyla çıkış yapan öğrencilerin gittikleri ülkede gerçekleştirdikleri harcamalar da eğitim turizminin ithalat boyutunu ifade etmektedir.

Turizm sektöründe ithalat – ihracat dengesinde ülkeye giriş – çıkış yapan turistlerin sayısı kadar, menşeleri, diğer bir deyişle geldikleri ülkenin gelişmişlik düzeyi de oldukça önemlidir. Eğitim turizminin turizm sektörünün bir alt sektörü olduğu düşünüldüğünde aynı açıklamalar geçerli kabul edilebilecektir. Bu bakış açısıyla Türkiye eğitim turizminin ihracat yapısı Tablo 2 ve Tablo 3’de değerlendirilirken; ithalat yapısı Tablo 4’de ele alınmaktadır.

Tablo 2, son 10 yıllık süreçte Türkiye’de yükseköğrenim gören toplam kız ve erkek öğrenci sayılarını gösterirken; Tablo 3 ise 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde Türkiye’yi tercih eden yabancı uyruklu öğrencilerin menşei ve sayılarını görmek amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları (2013-2023)

	Erkek	Kız	Toplam	Yıllık Artış %’si
2013-2014	33.431	14.752	48.183	-
2014-2015	49.635	22.543	72.178	49,79
2015-2016	60.156	27.747	87.903	21,79
2016-2017	71.854	36.222	108.076	22,95
2017-2018	81.783	43.355	125.138	15,79
2018-2019	100.220	54.285	154.505	23,47
2019-2020	119.611	65.436	185.047	19,77
2020-2021	142.998	81.050	224.048	21,08
2021-2022	162.108	98.181	260.289	16,18
2022-2023	179.670	122.024	301.694	15,91
TOPLAM	1.001.466	565.595	1.567.061	-

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2023). <https://istatistik.yok.gov.tr>, (erişim tarihi: 13.09.2023)

Tablo 2 incelendiğinde; 2013 yılından günümüze kadar geçen 10 yıllık süreçte Türkiye’ye toplam 1.567.061 yabancı uyruklu öğrencinin yükseköğrenim görmek amacıyla geldiği anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin 1.001.466 tanesi erkek, 565.595 tanesi ise kızdır. Toplam sayının içerisinde ise erkek öğrencilerin payı yaklaşık %64 (%63,90) iken, kız öğrencilerin payı yaklaşık %36 (%36,10) olarak tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Türkiye’ye bir yükseköğretim kurumunda eğitim almak amacıyla gelen öğrencilerin yaklaşık 2/3’ü erkek, 1/3’ü kızlardan oluşmaktadır.

Tablo 2 çerçevesinde gözlemlenen bir diğer konu ise 2013 yılından itibaren Türkiye’ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen öğrenci sayılarının düzenli olarak arttığıdır. Gelen yabancı uyruklu öğrenci sayısındaki bu artış reel artış olarak ifade edilebilir. Fakat yılları birbiriyle karşılaştırarak bir artış oranı takibi gerçekleştirmek istendiğinde; 2014 yılında gelen yabancı uyruklu öğrenci sayısının yaklaşık %50 (%49,79) oranında artış gösterdiği ve diğer yıllarda yabancı uyruklu öğrenci talebinde hiç bu kadar yüksek bir artış oranı yaşanmadığı gözlenmektedir. Dünyayı alt üst eden pandemi dönemi (2020’nin 2. çeyreği) ve akabinde (2021 ve sonrası) ise bu talep artış hızında yaşanan küçük bir azalma ile karşılaşılmamasına rağmen; talep artışının ısrarla devam ettiği de anlaşılmaktadır.

Üniversite eğitimini yurtdışında gerçekleştiren öğrencilerin hangi ülkenin vatandaşı oldukları; gittikleri ülkede gerçekleştirecekleri harcama miktarının ön göstergelerinden bir tanesidir. Talepte bulunan öğrencinin geldiği ülke ne kadar gelişmişse, o öğrencinin gittiği ülkede yapacağı harcama miktarı o kadar fazla olacak ve gidilen ülkeye döviz girişini artıracaktır.

Bu gerekçe ile yükseköğrenim amacıyla Türk üniversitelerine talepte bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin menşeleri incelenmiş ve Tablo 3’de paylaşılmıştır.

Tablo 3. Türkiye’yi Tercih Eden Öğrencilerin Menşelerine göre Sayısal Görünümü (2022-2023)

Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı
1	Suriye	47.483	39	Gine	634	77	Filipinler	162	115	Kamboçya	23
2	Azerbaycan	23.772	40	Tacikistan	626	78	Gine-Bissau	149	116	Litvanya	21
3	Türkmenistan	19.384	41	Tunus	592	79	Eritre	148	117	Umman	19
4	Irak	14.809	42	Moğolistan	589	80	Myanmar	131	118	Singapur	19
5	İran	11.223	43	Ukrayna	589	81	Sierra Leone	130	119	Slovakya	19
6	Afganistan	8.429	44	Mali	550	82	Zimbabve	128	120	Mauritius	18
7	Somali	8.142	45	Moritanya	523	83	Benin	120	121	Dominika	18
8	Yemen	5.860	46	İsrail	508	84	Danimarka	118	122	Hırvatistan	17
9	Mısır	5.822	47	Kenya	501	85	İsveç	115	123	İrlanda	17
10	Ürdün	5.317	48	Gana	443	86	İtalya	105	124	Saint Kitts ve Nevis	15
11	Almanya	4.973	49	Suudi Arabistan	424	87	Gabon	103	125	Peru	15
12	Bulgaristan	4.433	50	Tanzanya	404	88	Orta Afrika Temsilcisi	101	126	Surinam	15
13	Filistin	3.935	51	Fransa	395	89	Liberya	99	127	Portekiz	15
14	Nijerya	3.174	52	Senegal	349	90	Avustralya	99	128	Ekvador	13
15	Pakistan	2.948	53	Bosna/Hersek	331	91	Norveç	93	129	Maldivler	13
16	Kazakistan	2.911	54	Moldova Cumhuriyeti	325	92	Madagaskar	89	130	Papua Yeni Gine	11
17	Yunanistan	2.827	55	Birleşik Krallık	322	93	Gitmek	86	131	Lihtenştayn	10
18	Fas	2.531	56	Hindistan	312	94	Malawi	83	132	Ekvator Ginesi	9
19	Özbekistan	2.423	57	Fildişi Sahili	302	95	Mozambik	68	133	Estonya	9
20	Çin	2.287	58	Uganda	300	96	Sri Lanka	68	134	Letonya	9
21	Endonezya	2.252	59	Gambiya	293	97	Japonya	65	135	Slovenya	9
22	Çad	1.951	60	Malezya	282	98	Haiti	61	136	Dominik Cumhuriyeti	8
23	Libya	1.714	61	Nijer	272	99	Belarus	57	137	Çekya	8
24	Kırgızistan	1.649	62	Komorlar	269	100	Kolombiya	55	138	Bolivya	7
25	Rusya Fed.	1.648	63	Güney Afrika	254	101	İspanya	53	139	Yeni Zelanda	7
26	Lübnan	1.199	64	Burkina Faso	253	102	Polonya	51	140	Şili	6
27	Cibuti	1.190	65	Ruanda	252	103	Brezilya	48	141	Ermenistan	6
28	Cezayir	1.095	66	Kongo, DR	224	104	Bir. Arap Emirlikleri	42	142	Samoa	6
29	Arnavutluk	1.065	67	Tayland	221	105	Nepal	40	143	Sao Tome ve Principe	5
30	Kamerun	979	68	Kanada	218	106	Bahreyn	37	144	Küba	5
31	ABD	888	69	Belçika	211	107	Finlandiya	35	145	Fiji	5
32	Hollanda	842	70	İsviçre	193	108	Kuveyt	30	TOPLAM: 219.833		
33	Sırbistan	819	71	Kongo	189	109	Venezuela	29			
34	K. Makedonya	756	72	Burundi	185	110	Macaristan	29			
35	Bangladeş	751	73	Güney Kore	182	111	Katar	28			
36	Etiyopya	725	74	Karadağ	177	112	Meksika	26			

37	Gürcistan	653	75	Zambiya	171	113	Angola	25	
38	Avusturya	637	76	Romanya	165	114	Vietnam	24	

Kaynak: UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>, (erişim tarihi: 17.09.2023).

2022-2023 eğitim öğretim yılında yükseköğretim amacıyla Türkiye'ye 145 farklı ülkeden toplam 219.833 öğrencinin gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de yükseköğrenim eğitimi almak isteyen öğrencilerin en büyük kısmını Suriye uyruklu öğrenciler (47.483 kişi) oluşturmakta ve bu öğrencilerin toplam öğrenci talebi içerisinde 1/5'den fazla bir dilimi (%21,60) kapladığı gözlenmektedir. Türkiye'ye en çok öğrenci gönderen ülkeler arasında ikinci sırada Azerbaycan (%10,81), üçüncü sırada Türkmenistan (%8,82), dördüncü sırada Irak (%6,73) ve beşinci sırada İran (%5,11) yer almaktadır. Bu ülkeleri sırasıyla Afganistan, Somali, Yemen, Mısır ve Ürdün gibi az gelişmiş ülke öğrencileri takip etmektedir. İlk 10 ülke nezdinde bir durum değerlendirmesi yapıldığında; ağırlıklı olarak Türkiye'de okuma talebinde bulunan öğrencilerin Türkiye ile din birlikteliğine sahip olmalarının yanı sıra, ortak bir kültürü de paylaştıkları ve geçmişten gelen bir siyasi ve sosyal birlikteliğe sahip oldukları gözlenmektedir.

Türkiye'ye yükseköğrenim amacıyla gelen öğrenciler olduğu gibi, aynı amaçla Türkiye'den diğer ülkelere giden öğrenciler de bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere bu grup öğrenci hareketliliği eğitim turizminin ithalat boyutunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Yükseköğrenim Amaçlı Türkiye'den Giden Öğrencilerin Menşelerine göre Sayısal Görünümü (2022-2023)

Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı	Sıra No	Ülke	Sayı
1	Almanya	11.588	19	Rusya Federasyonu	384	37	Letonya	105	55	Özbekistan	22
2	Amerika Birleşik Devletleri	7.816	20	Çekya	362	38	Portekiz	103	56	Tunus	21
3	Birleşik Krallık	4.108	21	İspanya	341	39	Malezya	102	57	Fas	20
4	Ukrayna	2.977	22	İsveç	321	40	Belarus	77	58	Tayland	19
5	Azerbaycan	2.870	23	Kazakistan	316	41	İran, İslam Cumhuriyeti	69	59	Brezilya	17
6	İtalya	2.483	24	Gürcistan	310	42	Katar	57	60	Malta	15
7	Fransa	2.232	25	Finlandiya	276	43	Slovakya	49	61	Hindistan	14
8	Kanada	2.121	26	Romanya	249	44	Güney Afrika	48	62	İzlanda	11
9	Kuzey Makedonya	1.925	27	Güney Kore	238	45	Arnavutluk	47	63	Ermenistan	10
10	Avusturya	1.638	28	Japonya	229	46	Sırbistan	47	64	Kolombiya	10
11	Polonya	1.342	29	Ürdün	208	47	Moldova Cumhuriyeti	42	65	Kenya	8
12	İsviçre	890	30	Litvanya	175	48	Lüksemburg	35	66	Bahreyn	5
13	Bulgaristan	844	31	Norveç	171	49	Slovenya	35	67	Kıbrıs	5
14	Macaristan	829	32	Estonya	154	50	Nijer	33	68	Lihtenştayn	5
15	Avustralya	779	33	Suudi Arabistan	151	51	Hırvatistan	30	69	Umman	5
16	Bosna/Hersek	660	34	Danimarka	129	52	Arjantin	29	TOPLAM: 51.442		
17	Kırgızistan	499	35	İrlanda	119	53	Yeni Zelanda	25			
18	Belçika	454	36	Yunanistan	112	54	Çin, Hong Kong	22			

Kaynak: UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>, (erişim tarihi: 03.09.2023).

Tablo 4'e göre 2022-2023 eğitim öğretim yılında yükseköğretim amacıyla Türkiye'den 69 farklı ülkeye toplam 51.442 öğrencinin çıkış yapmış olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka ülkede yükseköğrenim eğitimi almak isteyen öğrencilerin en büyük kısmının Almanya'yı tercih ettikleri (11.558) ve bu öğrencilerin toplam öğrenci talebi içerisinde yaklaşık %22,5'lik bir dilimi kapladığı gözlenmektedir. Türkiye'den yurtdışına çıkış yapan öğrencilerin en fazla tercihte buldukları ikinci ülke Amerika Birleşik Devletleri (7.816 öğrenci - %15,2 pay), üçüncü ülke Birleşik Krallık (4.108 öğrenci - %8 pay) olmuştur. Adı geçen bu üç gelişmiş ülkeye olan talep toplamda neredeyse tüm talebin yarısını (%22,5 + %15,2 + %8 = %45,7) oluşturmaktadır. Öğrenci tercihlerinde dördüncü sırada Ukrayna ve beşinci sırada Azerbaycan yer almaktadır.

Tablonun genelinde Türkiye'nin pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye eğitim amaçlı öğrenci gönderdiği gözlenmektedir. Bu ülkelerin ağırlıklı olarak Avrupa'daki AB üyesi ülkeler olduğu gözlenmektedir. Bu öğrenci talebinde gelişmiş ülkelerin gelecek zamanlarda öğrencilere sunduğu iş imkanlarının yanı sıra, AB'nin yeşil pasaport uygulamasının sağladığı kolaylıkların da rol oynadığı düşünülmektedir.

Turistik faaliyetlerin ülke ekonomisi içerisindeki payları ve bu değer içerisinde eğitim turizminin kapladığı yer en az gelen-giden öğrenci sayıları kadar önem arz eder. Hatta bir ülke ekonomisinin kalkınma süreci içerisinde bu makroekonomik büyüklüğün ölçülmesi, ve değerlendirilmesi bu sayısal verilerden çok daha önemlidir. Bu nedenle Tablo 5 Türkiye turizm sektöründe gelir-gider çerçevesinde yaşanan gelişmeler ve bu sektör içerisinde eğitim turizminin² kapladığı alanı tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo 5. Eğitim Turizminin Turizm Gelir - Giderleri İçerisindeki Payı (2010-2022) (000 Dolar)

Yıllar	Turizm Geliri (1)	Turizm Gideri (2)	Spor, Eğitim, Kültür Turizmi Geliri (3)	Turizm Geliri %'si (4)	Spor, Eğitim, Kültür Turizmi Gideri (5)	Turizm Gideri %'si (6)	Spor, Eğitim, Kültür Turizmi Gelir-Gider Dengesi (7)	Spor, Eğitim, Kültür Turizmi Gelir-Gider Dengesi % Değişimi (8)
2010	24 930 996	5 874 520	178 904	0,72	124 079	2,11	54 826	-
2011	28 115 693	5 531 486	169 456	0,60	86 926	1,57	82 529	151
2012	29 689 249	4 593 389	188 648	0,64	59 409	1,29	129 239	157
2013	33 073 502	5 253 565	176 695	0,53	59 346	1,13	117 349	91
2014	35 137 949	5 470 481	171 526	0,49	8 475	0,15	163 050	139
2015	32 492 212	5 698 423	482 621	1,49	19 512	0,34	463 109	284
2016	22 839 468	5 049 793	295 109	1,29	60 759	1,20	234 350	51
2017	27 044 542	5 137 244	291 988	1,08	208 443	4,06	83 545	36
2018	30 545 924	4 896 310	347 688	1,14	244 296	4,99	103 392	124
2019	38 930 474	4 403 670	329 520	0,85	56 515	1,28	273 005	264
2020	14 817 273	1 104 545	128 475	0,87	24 358	2,21	104 116	38
2021	30 173 587	1 851 922	197 741	0,66	11 025	0,60	186 716	179
2022	46 477 871	4 276 533	376 720	0,81	19 150	0,45	357 570	192

Kaynak: TÜİK (2023) <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>, Erişim 01.10.2023

(4, 6, 7 ve 8. sütunlar mevcut veriler kullanılarak araştırmacı tarafından hesaplanmıştır.)

² TÜİK web sitesinden elde edilen verilerde eğitim turizminin 'Spor, Eğitim, Kültür Turizmi' olarak ele alınması sebebiyle eğitim turizmi adına veri ayrıştırması yapılamamış ve tablonun değerlendirilmesinde bu veriler 'eğitim Turizmi' verileri olarak kabul edilmek zorunda kalmıştır.

2010-2022 yılları arasını içeren Tablo 5; Türkiye’de turizm sektöründe yaratılan katma değer hakkında bilgi vermektedir. İncelenen yıllar aralığında Türkiye’nin sektörden sürekli pozitif bir değer elde ettiği görülmektedir. Gelirler incelenen her dönem için giderlerin çok üzerinde seyretmiştir (1 ve 2. sütunlar arasındaki fark). 2010 yılında gelirler giderlerden 4,2 kat fazla iken (gelirler 24,9 milyar dolar, giderler 5,9 milyar dolar); 2022 yılına gelindiğinde bu oran 10,8 kata (gelirler 46,5 milyar dolar, giderler 4,3 milyar dolar) yükselmiştir. Türkiye’nin sürekli açık veren dış ticaret bilançosu içerisinde turizm sektörünün fazla veren görünümü sektörün ülke ekonomisi için taşıdığı önemin bir göstergesidir.

Turizm gelir ve giderleri içerisinde eğitim turizminin gelir-gider yapısı incelendiğinde (3 ve 5. sütunlar –bu harcama kalemi Spor, Eğitim, Kültür Turizmi olarak geçmektedir – turizm gelir ve gider yapısında da benzer bir durumla karşılaşmaktadır (3 ve 5. sütunlar). 2010 yılı için gelirlerin giderleri karşılama oranı yaklaşık 1,4 kat fazla iken (gelirler 178,9 milyon dolar, giderler 124 milyon dolar); 2022 yılında bu oran 19,8 kata (gelirler 377 milyon dolar, giderler 19 milyon dolar) yükselmiştir. 13 yıllık periyotta gerçekleşen bu gelişme, Türkiye’de eğitim turizminin (spor ve kültür turizmi de dahil) ülke adına yarattığı pozitif değer artışını göstermektedir.

Türkiye’nin toplam turizm gelir ve gider yapısı içerisinde eğitim turizminin gelir ve gider dengesini de 4 ve 6. sütunlardan takip etmek mümkündür. İncelenen yıl aralığında spor, eğitim, kültür turizminin toplam turizm gelirleri içerisindeki payı küçük bir miktar artmış gibi görünmekle birlikte (2010’da %0,72, 2022’de %0,81), giderlerdeki değişimin çok daha fazla olduğu ve bu payın oldukça azaldığı (2010’da %2,11, 2022’de %0,45) ve sonuçta ülke turizm gelirlerine ekstra katkı sağladığı gözlenmektedir.

Eğitim turizminin turizm dengesine sağladığı katkıyı 7. ve 8. sütunları inceleyerek de değerlendirmek mümkündür. 2010 yılı için bu katkı 54,8 milyon dolar iken, 2022 yılı için 357,6 milyon dolar olmuş ve 2021’den 2022’ye %192’lik bir pozitif değer artışı elde edilmiştir.

ÇALIŞMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE BULGULARI

Çalışmanın Amacı

Kalkınma sürecinde ve kalkınmanın sürdürülebilirliğinde üretim faktörlerinin nicel değeri kadar nitel değeri de önem arz eder ki; gelişmekte olan ülkelerde diğer üretim faktörlerine kıyasla nispeten az olan sermaye faktörü için bu durum bir kat daha önemlidir. Fiziki sermaye maddi sermayeyi temsil ederken, beşeri sermaye nitel bir değeri temsil eder. Üretim sürecine katılan emeğin eğitim yoluyla katkısının artırılması ancak ve ancak beşeri sermaye ile gerçekleştirilebilir. Eğitim turizmi de beşeri sermaye oluşumuna katkı sağlayan bir turizm türü olarak gündeme gelmektedir.

Bu çalışmaya gerek duyulmasının en önemli sebebi; dünya ekonomisine her açıdan yön verdiği bilinen ama aynı zamanda eğitim turizminde de ön sıralarda yer alan gelişmekte olan ülkeler ile Türkiye’yi kıyaslayarak bir değerlendirme yapmaktır. OECD (2023) verileri OECD ülkelerinde uluslararası eğitim seyahatlerine katılan uluslararası öğrencilerin yaklaşık % 57’sini Çin, Hindistan ve Güney Kore uyruklu Asyalı öğrencilerin oluşturduğunu; % 22’ sinin Avrupa Birliği’ne üye ülkelerden, %10’luk kısmının Afrikalı öğrencilerden ve geriye kalan % 11’lik kısmın bunların dışında kalan diğer ülke öğrencilerinin oluşturduğunu belirtmektedir. Çin, Hindistan ve Güney Kore her ne kadar gelişmekte olan ülke statüsüne sahip ülkeler olarak kabul edilseler de IMF (2022) verilerine göre dünya ekonomisinde en büyük üretimi gerçekleştiren ilk 10 ülke arasında yerlerini almaktadırlar. Bu veriler Çin’in dünyanın 2. büyük ekonomisi olduğunu gösterirken, Hindistan bu sıralamada 6. ve Güney Kore 10. sırada yerini almaktadır. Türkiye ise bu sıralamada dünyanın 20. büyük ekonomisi olarak kendisine yer bulmuştur.

Bu çalışmada Türkiye'nin kıyaslanacak grup olarak seçilmesinin en önemli sebebi ise Türkiye Ödemeler Dengesi Cari İşlemler Hesabında 'Hizmetler Dengesi'ni oluşturan 12 alt hesap kalemi içerisinde yer alan 'Seyahat - Turizm' alt kaleminin sürekli olarak verdiği pozitif değerdir³.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada örneklem olarak seçilen ülkeler arasında eğitim turizmi çerçevesinde bir karşılaştırma yapılarak, bu ülkelerin eğitim turizmine politik yaklaşımları değerlendirilmek istenmektedir. Çin, Hindistan ve Güney Kore ile Türkiye'deki yükseköğrenim öğrencileri UNESCO tarafından belirlenmiş 3 kategoride ve yine UNESCO veri tabanı kullanılarak incelenmektedir. UNESCO tarafından belirlenmiş olan bu kategoriler şu şekildedir: (1) Örneklem Ülkelerindeki Yükseköğrenim Öğrencilerinin Eğitim Almayı Tercih Ettikleri Ülkeler, (2) Örneklem Ülkelerinde Eğitim Almayı Tercih Eden Öğrencilerin Uyrukları ve (3) Temel Göstergeler.

Çalışmanın Bulguları

Çalışma bulguları üç alt kategoride incelenmektedir. İlk kategoride örneklem ülkelerindeki yükseköğrenim öğrencilerinin eğitim almayı tercih ettikleri ülkeler kıyaslanırken, ikinci kategoride örneklem ülkelerinde eğitim almayı tercih eden öğrencilerin uyrukları karşılaştırılmaktadır. Son aşamada da örneklem ülkelerinin yurtdışına gönderdikleri öğrencilere ait UNESCO'nun belirlediği temel göstergeler çerçevesinde bir kıyaslamaya yer verilmiştir.

Örneklem Ülkelerindeki Yükseköğrenim Öğrencilerinin Eğitim Almayı Tercih Ettikleri Ülkeler

Tablo 6 dünya üzerindeki hareketliliği yüksek olarak belirtilen örneklem ülkeleri ve Türk öğrencilerin tercih ettikleri ülkeleri görmek için oluşturulmuştur.

Tablo 6. Örneklemi Oluşturan Ülke Öğrencilerinin Eğitim Almak İçin Tercih Ettikleri İlk 10 Ülke

ÇİN		HİNDİSTAN		GÜNEY KORE		TÜRKİYE	
Ülke	Sayı	Ülke	Sayı	Ülke	Sayı	Ülke	Sayı
Amerika Birleşik Devletleri	295.398	Amerika Birleşik Devletleri	109.329	Amerika Birleşik Devletleri	38.783	Almanya	11.588
Birleşik Krallık	145.779	Kanada	93.834	Avustralya	7.223	Amerika Birleşik Devletleri	7.816
Avustralya	93.437	Birleşik Krallık	83.923	Kanada	6.564	Birleşik Krallık	4.108
Kanada	79.728	Avustralya	68.725	Almanya	5.417	Ukrayna	2.977
Güney Kore	59.344	Almanya	28.773	Birleşik Krallık	4.831	Azerbaycan	2.870
Çin, Hong Kong	46.662	Ukrayna	16.895	Fransa	1.881	İtalya	2.483
Malezya	38.714	Kırgızistan	14.377	Çin, Hong Kong	1.408	Fransa	2.232
Almanya	38.386	Rusya Federasyonu	12.105	Yeni Zelanda	751	Kanada	2.121
Çin, Makao	27.219	Gürcistan	8.811	Macaristan	716	Kuzey Makedonya	1.925

³ Türkiye'de Cari İşlemler Hesabı yıllar itibariyle açık vermektedir. Bu hesabın (1) Dış Ticaret Dengesi, (2) Hizmetler Dengesi ve (3) Birincil Gelir Dengesi olmak üzere 3 alt hesap grubu bulunmaktadır. TCMB web sitesinde sunulan Elektronik Veri Dağıtım Sistemi ile ulaştığımız veriler Cari İşlemler Hesabının yıllar içerisinde hep açık olduğunu; fakat bu hesabı oluşturan 3 alt hesap grubundan sadece Hizmetler Dengesi'nin pozitif bir değere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Hizmetler Dengesi 12 alt kalemden oluşmakta ve bu kalemler incelendiğinde sadece 4 alt kalemin kesintisiz bir şekilde incelenen tüm yıllarda (2008-2023) pozitif değer yarattığı görülmektedir. Bu dört alt kalemden en yüksek pozitif değer üretenin Seyahat Hizmetleri olduğu; bu kalemi Taşımacılık Hizmetlerinin takip ettiği; geriye kalan 2 alt kalemin ise oldukça düşük bir katkı sağladığı gözlenmektedir. Ayrıntılı bilgiye ulaşmak için <https://evds2.tcmb.gov.tr/> adresinden yararlanılabilir.

Fransa	23.450	Yeni Zelanda	5.353	Rusya Federasyonu	560	Avusturya	1.638
--------	--------	--------------	-------	-------------------	-----	-----------	-------

Kaynak: UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>, (erişim tarihi: 17.09.2023)

Tablo 6’da ilk dikkat çeken nokta; Türkiye ile kıyaslaması yapılan örneklem ülkeleri öğrencilerinin hepsinin de eğitim almak amacıyla ilk etapta tercih ettikleri ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olmasıdır. Bu üç Asya ülkesi öğrencilerinin Amerika tercihlerine karşılık, Türkiye’deki öğrenciler tercihlerini Almanya’dan yana kullanmışlardır. Üç ülkede yurt dışı eğitim talebinde bulunan öğrenci tercihleri genel anlamda birbirleriyle benzerlik göstermekte olup, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada ve Almanya tercih konusunda ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye için Almanya, Amerika ve Birleşik Krallık şeklinde gelişen benzer tercih sıralaması; Azerbaycan ve Ukrayna’nın üst sıralarda tercih sıralamasına girmesi ile Türkiye’nin örneklem ülkeleri arasında bir tercih farklılaşmasına sebep olmuştur. Fakat biraz daha dikkatli incelendiğinde Türkiye’de yaklaşık binde dört olarak hesaplanan Ukrayna tercihinin, Hindistan için yaklaşık binde bir civarında gerçekleştiği gözlenmektedir. Ukrayna – Rusya savaşı düşünüldüğünde ülke tercihlerinde gözlenen bu durum belki de Hindistan ve Türkiye’nin Ukrayna’ya bir tür gizli desteği olarak yorumlanabilir.

Üç örneklem arasında dikkat çeken bir başka tercih farklılığı ise Çinli öğrencilerin Güney Kore ve Hong Kong’da eğitim alma taleplerinin yüksekliğidir. Yaklaşık 1,4 milyarlık Çin nüfusu içerisinde her ne kadar bu oran çok küçük görünse bile (yaklaşık %0,8 – binde sekiz), tercih edilen ülkeler sıralamasında ilk 6 ülke arasında Güney Kore ve Hong Kong gibi gelişmekte olan iki ülkenin yer alması dikkat çekicidir. Bu sonuç dünyanın en büyük ekonomisi olan Çin’in her ne kadar gelişmiş ülke statüsüne sahip olmasa da; gelişimini devam ettirmek için hem gelişmiş ülkeleri (ABD, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada), hem de rakip olarak gördüğü gelişmekte olan ülkeleri (Güney Kore, Hong Kong) eğitim uygulamaları çerçevesinde takip ettiğini düşündürmektedir. Bu durum Çin’in beşeri sermayeye olan inancının yüksekliğini de vurgulamaktadır. Çin; emek miktarının nicel varlığının yanında, nitel değerinin de yüksek olmasının gerekliliğine inanmıştır. Ayrıca stratejik planını oluştururken yönünü batıya dönmekte, ama doğulu güçlü rakiplerinin neler yaptıklarını takip etmekten de geri kalmamaktadır.

Eğitim turizmi çerçevesinde ilk tercih edilen ülkelerin gelişmiş ülkeler olmasında, bilginin genellikle gelişmiş ülkelerde üretilen bir değer olması önemli rol oynamaktadır. O nedenle Erçek (2017)’in de belirttiği gibi dünya eğitim turizmi pazarından en yüksek payı alan ülkenin ABD olması çok da şaşırtıcı değildir. Bu payın yüksek olmasında ABD üniversitelerinden alınan diplomaların evrenselliği, yani tüm ülkelerde denklik konusunda sıkıntı yaratmaması da önemli rol oynamaktadır.

Örneklem Ülkelerinde Eğitim Almayı Tercih Eden Öğrencilerin Uyrukları

Günümüz dünyasında bir başka ülkede yükseköğrenim görmek çok büyük bir öğrenci kitlesi için bir hedef haline gelmiştir. Gençlerin bir kısmı bu süreçte hayallerini gerçekleştirme imkanı bulurken, bazılarının hayallerinden vazgeçmek zorunda kalması olasıdır. Öğrenci hareketliliği genelde az gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ve gelişmiş olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Ama gelişmiş ülkelere de bazı gelişmekte olan ülkelere doğru daha kısa süreli bir hareketlilik olması muhtemeldir.

Çalışmanın bu bölümünde örneklem ülkelere eğitim görmek amacıyla gelen öğrencilerin uyrukları incelenmekte ve Tablo 7’de bu bilgiler paylaşılmaktadır.

Tablo 7. Örneklem Ülkelerinde Eğitim Almak İsteyen Öğrencilerin Uyrukları (İlk 10 Ülke)

ÇİN		HİNDİSTAN		GÜNEY KORE		TÜRKİYE	
Ülke	Sayı*	Ülke	Sayı	Ülke	Sayı	Ülke	Sayı
Cezayir	...	Nepal	13.034	Çin	59.344	Suriye	47.483
Angola	...	Afganistan	3.150	Vietnam	24.928	Azerbaycan	23.772
Benin	...	Amerika Birleşik Devletleri	2.893	Özbekistan	7.641	Türkmenistan	19.384
Botsvana	...	Bangladeş	2.606	Moğolistan	4.902	Irak	14.809
Burkina Faso	...	Birleşik Arap Emirlikleri	2.288	Nepal	2.611	İran	11.223
Burundi	...	Butan	1.562	Japonya	1.855	Afganistan	8.429
Kamerun	...	Nijerya	1.334	Pakistan	1.222	Somali	8.142
Yeşil Burun Adaları	...	Tanzanya	1.223	Bangladeş	1.202	Yemen	5.860
Orta Afrika Cumhuriyeti	...	Zimbabve	1.057	Endonezya	1.185	Mısır	5.822
Çad	...	Yemen	904	Hindistan	979	Ürdün	5.317

Kaynak: UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>, (erişim tarihi: 17.09.2023)

* Kaynakta Çin'i tercih eden ülke isimleri bulunmakla birlikte; sayısal veriler yer almadığı için bu sütun boş bırakılmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde, örneklem ülkelerini eğitim görmek amacıyla tercih eden öğrencilerin uyruklarının çok belirgin farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir.

Çin'i eğitim amacıyla tercih eden ülkelerin tamamının Afrika ülkeleri olması dikkat çekicidir. Hatta Çin'i öncelikli olarak tercih eden 5 öğrenci grubunun dünyanın en fakir 50 ülkesi arasında olması (Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Burkina Faso, Çad, ve Kamerun) düşündürücüdür. Çin'in çok kısa sürede gösterdiği ilerleme, dünya ekonomisinde ortaya koyduğu büyük varlık, dünyadaki gelişmiş ülkeler üzerinde yarattığı rekabet ve baskı gibi unsurlar; Afrika'nın ve dünyanın bu fakir ülkelerini cezbedtiğini düşündürmektedir. Ayrıca; fakirlik kısır döngüsü içerisinde yaşamaya çalışan bu ülkelerin, geçmişte aynı döngüyü yaşamış bir toplumdaki bir şeyler öğrenme çabası olarak değerlendirilebilir.

Hindistan her ne kadar dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına ismini yazdırmış bir ülke olsa da maalesef aynı zamanda dünyanın en fakir 50 ülkesi arasında 47. sırada yer almaktadır. Hindistan'ın bu özel durumunun ülkeye olan yabancı öğrenci talebini azaltması mümkün olsa da dünyanın her kıtasından öğrenci için bir kültür cazibe merkezi olduğu gelen öğrencilerin uyruklarından anlaşılmaktadır. Afrika, Asya ve Amerika dahil 3 farklı kıtanın öğrencileri, Hindistan'da eğitim turizminin şekillenmesine yardımcı olmaktadır. Öğrenci kabul sayısının Güney Kore'ye kıyasla Hindistan'da düşük olduğu ayrıca gözlenmektedir. Bu noktada Çin'le bir kıyaslama yapılamamaktadır. Çünkü Çin'e gelen öğrencilerin uyruklarına ulaşmakla birlikte; sayılarıyla ilgili bir veriye ulaşılamamaktadır.

Güney Kore; yüzölçümüne kıyasla sahip olduğu büyük üretim gücü nedeniyle dikkat çeken bir ülkedir. Dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında (12. sırada) yer almaktadır. Güney Kore'ye eğitim amacıyla gelen öğrencilerin ağırlıklı olarak diğer Asya ülkelerinden oldukları gözlenmektedir. Bir diğer dikkat çeken durum ise Güney Kore'yi eğitim amaçlı birinci sırada talep eden öğrencilerin Çin uyruklu olmasıdır. Japon öğrencilerin de Güney Kore'ye eğitim amaçlı yoğun taleplerinin olduğu gözlenmektedir. Çin ve Japonya'dan Güney Kore'ye doğru yaşanan bu öğrenci akımında; ülkelerin birbirine olan yakınlığı kadar, Güney Kore'nin son yıllarda artan ekonomik performansının önemli rolü olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'yi eğitim amacıyla tercih eden öğrencilerin uyruklarına bakıldığında; en başta Suriyeli öğrencilerin geldiği ve yine İran, Irak gibi Arap ve Müslüman ülke taleplerinin yoğun olduğu gözlenmektedir. Bu tercihte din ve komşuluk ilişkilerinin yanında, bu ülkelerde

yaşanmakta olan siyasi karışıklığın ve ülkelerin birbirlerine karşı uyguladıkları politikaların büyük rolü olduğu söylenebilir. Aynı şekilde Afgan uyruklu öğrenci talebi de oldukça fazladır. Ayrıca Türkiye Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrenciler için de geniş bir eğitim olanağı sunmaktadır.

Temel Göstergeler

Çalışmada son olarak 4 ülkenin eğitim hareketliliğine ait temel göstergeleri UNESCO verileri yardımı ile tek bir tablo haline getirilerek değerlendirilmekte ve bu veriler Tablo 8 yardımıyla sunulmaktadır.

Tablo 8. Örneklem Ülkeleri Temel Göstergeleri

Yurtdışındaki öğrenciler:	ÇİN	HİNDİSTAN	GÜNEY KORE	TÜRKİYE
Yurtdışındaki toplam hareketli öğrenci sayısı	1.021.303	508.174	90.196	52.171
(toplam hareketli öğrencilerin yüzdesi)	16,0	8,0	1,4	0,8
Giden hareketlilik oranı	1,9	1,3	3,1	0,6
Brüt giden kayıt oranı
Ev sahipliği yapılan öğrenciler:				
Barındırılan toplam hareketli öğrenci sayısı	210.903	46.659	118.528	224.048
(toplam hareketli öğrencilerin yüzdesi)	3,3	0,7	1,9	3,5
Gelen hareketlilik oranı	0,4	0,1	4,1	2,7

Kaynak: UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>, (erişim tarihi: 17.09.2023)

İncelenen ülkelerde yurt dışına en çok öğrenci gönderen ülkenin Çin olduğu, bu ülkeyi sırasıyla Hindistan, Güney Kore ve Türkiye'nin takip ettiği görülmektedir. 8 milyarlık dünya nüfusunun yaklaşık 1,5 milyarlık kısmının Çin'de, 1,4 milyarlık kısmının Hindistan'da yaşadığı düşünüldüğünde bu iki ülkenin yurt dışına bu kadar çok öğrenciyi eğitim amacıyla göndermesi olağan karşılanabilir. Fakat nüfusları birbirine bu kadar yakın olmasına rağmen Çin, Hindistan'a oranla iki kat fazla öğrencisini (Çin-1.021.303, Hindistan-508.174) yurt dışı eğitimine göndermektedir. Türkiye yaklaşık 84 milyon, Güney Kore ise yaklaşık 51 milyon insanın yaşadığı ülkelerdir. Türkiye'nin nüfusu Güney Kore'ye kıyasla 1/3 oranında fazla olmasına rağmen; Güney Kore Türkiye'den çok daha fazla öğrenciye yurt dışı eğitimi alma imkanı sunmaktadır (%70'den fazla, miktar olarak Güney Kore 90.196, Türkiye 52.171 öğrenci göndermektedir).

Öğrenci hareketliliğini ülke nüfusları açısından da değerlendirmek mümkündür. UNESCO'nun değerlendirmesinde ve sunulan tabloda böyle bir değerlendirme olmamakla beraber, yapılan hesaplamalar Çin içerisinde yurt dışına çıkan öğrencilerin ülke nüfusuna oranı %7, Hindistan'da %4, Güney Kore'de %17 ve Türkiye'de %6 oranında bir değer ortaya koyduğunu göstermektedir. Güney Kore'deki nüfusa kıyasla yurt dışına eğitim amacıyla giden öğrencilerin fazlalığı oldukça dikkat çekmektedir.

Örneklem ülkelerindeki toplam öğrenci sayısı arasındaki yurtdışı öğrenci hareketlilik yüzdeleri de Tablo 8'de yer almaktadır. Toplam yurtdışı öğrenci hareketliliğinde Çin %16'lık oranla ilk sırada yer alırken, Hindistan %8, Güney Kore %1,4 ve Türkiye %0,8 oranında bu hareketlilik içerisinde yer almaktadır. Çin ve Hindistan genç nüfusu nedeniyle bu yüksek oranların oluşumuna katkı sağlarken; Türkiye'de de nüfus genç olmasına rağmen giden öğrenci açısından hareketliliğin oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Güney Kore ise uzun ömürlü insanları ve yaşlı nüfusu ile tanınan bir ülke olarak, Türkiye'den daha fazla oranda öğrencisine yurtdışı eğitim imkanı sunmaktadır. Açıkçası Türk öğrencilerin yurtdışı eğitim hareketliliği diğer örneklem ülkelerine kıyasla oldukça düşük seyretmektedir.

Örneklem ülkelerinin ev sahipliği yaptığı ve ülkelere gelen öğrencilerle ilgili istatistikler de oldukça dikkat çekicidir. Türkiye'nin diğer örneklem ülkelere kıyasla daha fazla sayıda öğrenciye öğrenim amacıyla kucak açtığı gözlenmektedir (224.048 öğrenci). Bu ülkeyi Çin (210.903), Güney Kore (118.528) ve Hindistan (46.659) takip etmektedir.

Dünya genelinde toplam hareketlilik oranları açısından örneklem ülkelere gelen öğrenci yüzdeleri incelendiğinde ise Türkiye'nin %3,5 oranında yabancı öğrenciyi barındırdığı, buna kıyasla Çin'in %3,3, Güney Kore'nin % 1,9 ve Hindistan'ın %0,7 oranında öğrenciye ev sahipliği yaptığı görülmektedir.

Ülkelere gelen öğrenci hareketliliğinde ise Türkiye'nin birinciliği %4,1 oranıyla Güney Kore'ye kaptırdığı ve %2,7 oranıyla ikinci sırada yer aldığı gözlenmektedir. Çin %0,4 ve Hindistan %0,1'lik oranlarla bu ülkelerin gerisinden gelmektedir.

Tablo 8 örneklem ülkelere gelen ve örneklem ülkelerinden giden öğrenciler açısından özetlendiğinde; oransal olarak en fazla öğrenci hareketliliği her iki yönde de Güney Kore tarafından gerçekleştirilmektedir (gelen %3,1 – giden %4,1). Dünya genelinde ise yurtdışına eğitim amaçlı çıkan öğrenci yoğunluğunda Çin (%16), ülkeye eğitim amaçlı gelen öğrenci yoğunluğunda ise Türkiye (%3,5) ilk sırada yer almaktadır. Bu değerler Güney Kore'nin küresel bilgiyi toplama ve yayma konusundaki üstünlüğünü ve beşeri sermayenin ülke kalkınmasına sağlayabileceği değer konusundaki farkındalığını göstermektedir. Ayrıca ülkenin eğitim politikasının da bu hareketliliği desteklediği düşünülebilir. Türkiye ise gelen yabancı uyruklu öğrencilere kapısını sonuna kadar açmış bir ülkedir.

Turistik hareketliliğin çift yönlülüğü çerçevesinde her ne kadar Güney Kore'nin eğitim turizminden elde ettiği veriler incelenmese bile (bu konunun bir diğer çalışmada rekabet gücü analizi şeklinde ele alınması planlanmaktadır) Güney Kore'nin bu turizm türünden artı değer elde ettiği düşünülmektedir. (Türkiye'nin eğitim turizminden artı değer elde ettiğini Tablo 5 yardımı ile daha önce paylaşmıştır.)

SONUÇ

Dış turizm hareketliliği ülkelerin en önemli gelir kaynaklarından bir tanesidir. Özellikle üretim faktörleri ve kaynak konusunda kıtlık yaşayan, üretim için dışa bağımlılığı yüksek olan ve dış ticareti açık veren ülkeler için turizm faaliyetlerinin gelir sağlayıcı etkisi daha çok önem arz eder. Bu önem ülkenin gelişmişlik düzeyi ne kadar azsa o kadar yüksek olur.

Turizm sektörü pek çok alternatif turizm türünü içerisinde barındırmaktadır. Her geçen gün bu turizm türlerine yenileri eklenmektedir. Eğitim turizmi de bu çerçevede dikkat çeken turizm alanlarından bir tanesidir. Eğitim turizmi çerçevesinde hızla gelişen uluslararası hareketliliğe rağmen pek çok ülke tarafından bu hareketliliğin büyüklüğü ve önem düzeyi henüz tam olarak anlaşılamamıştır (Smith & Jenner, 1997).

Eğitim turizmi çerçevesinde gerçekleşen uluslararası hareketliliğin ülke ekonomisine pozitif katkı sağlaması sadece ülkeye eğitim amaçlı giriş yapan öğrencilerden elde edilecek olan öğrenim ücretleri ya da ülkede kaldıkları sürece yaptıkları harcamalardan sağlanacak dövizlerden oluşmaz. İlk etapta ülke için bir döviz çıkışı olarak değerlendirilebilecek ters yönlü - ülke çıkışlı - turizm hareketliliğinin de belirli bir vade sonunda ülke için bir döviz girdisi oluşturması muhtemeldir. Yurt dışına eğitim amacıyla giden öğrencilerin, gittikleri ülkede özellikle de gittikleri gelişmiş ya da rakip ülkede elde edecekleri bilgi ve tecrübeler bir tür sermaye birikimi ortaya koyacaktır. Bu sermaye fiziki sermayeden farklı ama en az onun kadar hatta günümüzde daha da değerli olan beşeri sermayedir.

Beşeri sermayenin kalkınma sürecindeki önemine dayanarak gerçekleştirilen bu çalışmanın ortaya koyduğu bazı gerçeklikler bulunmaktadır. Bu sonuçları iki başlık altında özetlemek doğru olabilir.

1. Gerek Türkiye'nin gerekse karşılaştırılan ülke öğrencilerinin eğitim amacıyla tercih ettikleri ülkeler birbirine oldukça fazla benzerlik göstermektedir. Bu dört ülke; dünyanın en büyük 20 ülkesi arasında yer alan, birbirine rakip ve birbirinden çok da farklı olmayan gelir düzeylerine sahip (Hindistan hariç) gelişmekte olan ülke statüsünde bulunmaktadır. Hepsinin de yönünü Amerika, Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya, Almanya gibi dünyanın en gelişmiş ülkelerine çevirmiş olması şaşırtıcı bir bulgu değildir. Bilgi, gelişmiş ülkelerde üretilmekte ve sonrasında gelişmekte olan ülkelerin kullanımına sunulmaktadır. Bilgiyi ilk kez üreten ülke ise ekonomik anlamda en büyük katkıyı elde etmektedir. Tüm gelişmekte olan ülkeler de bu durumun farkındadır. Gelişmekte olan ülkeler bilginin nasıl üretildiğini öğrenmek ve bu büyük pastadan daha fazla pay elde edebilmek için öğrenmenin ve kaynağından öğrenmenin gerekliliğinin farkındadır.

2. İncelenen ülkeler çerçevesinde her ülkenin farklı bir gerekçeyle yabancı uyruklu öğrencilere kucak açtıkları tespiti yapılmıştır. Çin, fakir Afrika ülkelerinin kurtuluş sembolü olarak kendisine yer bulurken; Hindistan'ın ülke olarak büyük kültür mirasına sahip olması öğrenci talebinde cazibe yaratmaktadır. Güney Kore ise dünyanın en büyük ekonomileri ile olan yakınlığı (Çin ve Japonya gibi) ve küçük yüzölçümüne kıyasla ortaya koyduğu büyük üretim düzeyi ile özellikle kendisini rakip olarak gören gelişmekte olan ülkelerin ilgi odağıdır. Türkiye'nin öğrenci talebini ise politik uygulamaların şekillendirdiği ve bu uygulamalarda eğitimin turizm kabiliyetinin çok fazla göz önüne alınmadığı düşünülmektedir. Çünkü Türkiye'yi eğitim amacıyla talep eden öğrencilerin genel olarak kendi ülkelerindeki siyasi karışıklıktan kaçmak isteyen ülkelerin uyruklarına sahip öğrenciler olduğu gözlenmekte ve bilinmektedir.

Elde edilen bulgular çerçevesinde eğitim turizminden ekonomik katkı sağlamayı amaçlayan ülkeler ve çalışma örneklemini olan Türkiye için bazı önerilerde bulunulabilir.

Hükümetler, ister gelişmiş ister gelişmekte olsunlar, büyüme ve kalkınma adına attıkları her adımın olumlu sonuç vermesi için önceliği eğitime vermeleri gerektiğinin yüksek bilincindedirler. Hatta gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmenin mevcut eğitim sistemlerinin belirli bir kalitede olmasıyla doğru orantılı bir gelişim göstereceğinin de farkındadırlar. Nihayetinde üstün rekabet kabiliyeti eğitim sistemlerinde de küresel uyumluluğu ve uluslararasılaşmayı gerektirmektedir.

Eğitim sektörü, gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın, hükümetlerin zorda kaldıklarında ilk gözden çıkarabilecekleri bir sektör asla değildir. O nedenle eğitim politikaları ülkenin kalkınma politikaları içerisinde ilk sırada yer almalı, her hükümet değişimi ile üzerinde radikal değişiklikler yapılmasına göz yumulmamalıdır. Eğitim politikalarındaki değişikliklerin iyileştirici dokunuşlar olarak gerçekleşmesi ve devamlılık arz etmesi gerekir ve eğitim ancak bu şekilde sürdürülebilir kalkınmaya fayda sağlayabilir.

Yeterlilik düzeyi yüksek öğrencilerin ulusal boyutta doğru yöntemlerle tespit edilerek, eğitim kalitesi yüksek olan ülkelerde eğitim görme imkanlarının artırılması çok önemlidir. Bu tespit sürecinde öğrencinin siyasi kimliği değil, yurt dışında ülkeyi temsil edebilme kabiliyeti ön plana çıkarılmalı, eğitimsel başarıları dikkate alınmalıdır. Yurt dışında eğitim-öğretim görülen süreç içerisinde öğrencinin hak kaybına uğramaması adına her türlü tedbir yüksek öğrenim kurumları tarafından alınmış olmalıdır. Sağlanacak finansal destek öğrencinin gelir düzeyine bakılmaksızın, gidilen ülkenin yaşam standartlarının altında kalmamalıdır.

Dünya genelinde her ülkenin eğitim turizminden kalkınma sürecinde yararlanmak istediği ve doğru ya da yanlış bazı uygulamalar başlattıkları gözlenmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki bir ülkenin ekonomik kalkınma sürecinde eğitim turizminden maksimum fayda sağlanması amaçlanıyorsa; eğitim turizminin, turizm olgusunun genelinden ayrıştırılmadan turizm sektörünün geneli içerisinde ele alınması ve programların bu çerçevede şekillendirilmesine ihtiyaç vardır. Ke'nin de (2011) belirttiği gibi, birimsel çıkarlar yerine bütünü kapsayan stratejiler ortaya koyulmalı ve birimler bütüne tabi olacak şekilde planlama yapılmalıdır.

Gerçekleştirilen çalışma sonucunda anlaşılmaktadır ki; eğitim ve turizm arasındaki ilişkinin yanı sıra; eğitim turizminin gelişmekte olan ülke ekonomilerine sağladığı ve sağlayacağı faydanın ekonomik boyutunun ölçülmesi gerekmektedir ve bundan sonraki araştırmaların bu konu üzerinde yoğunlaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca özellikle Güney Kore'nin eğitim politikası ve eğitim modelinin de bundan sonraki çalışmalarda incelenmesinin ve uygulamaların eğitim turizmine etkilerinin araştırılmasının gelişmekte olan ülke ekonomileri için bir model ortaya koyacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abubakar, A. M., Shneikat, B.H.T. & Oday, A. (2014). Motivational factors for educational tourism: A case study in Northern Cyprus. *Tourism Management Perspective*, 11: 58-62.
- Becker R. & Kolster R. (2012) *International Student Recruitment: Policies and Developments in Selected Countries*. The Hague: Nuffic.
- Brown, J.H. & Oplatka, I. (2006) *Universities in a competitive global marketplace: Systematic review of the literature on higher education marketing*. *International Journal of Public Sector Management*, 19(4): 1-44.
- Cairney, P. (2012) *Public administration in an age of Austerity: Positive lessons from policy studies*. *Public Policy and Administration*, 27(3): 230-247.
- Cox, M. (2012) *International student recruitment: policies and developments in selected countries: Sweden, Norway and Finland*. The Hague: Nuffic.
- Donald, S. E., Stanford, L. L. & John, B. M. (1988). *Measuring the economic impact of institution of higher education*. *Research in Higher Education*, 28(1): 17-34.
- Erçek, M. K. (2017). Yeni bir kavram olarak eğitim turizminde küresel anlamda türkiye'nin durumunun değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47); 668-677.
- Hançer, F.H. & Aydın, Ş. (2022). Eğitim turizmi kapsamında destinasyon seçimini etkileyen faktörler. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3): 1815-1832.
- Hanson, J. W. & Brembeck, C. S. (1966). *Education and the Development of Nations*, New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Healey, N. M. (2006) *The Internationalisation of Higher Education: Myths and Realities*, University of Canterbury, 1-27.
- Heydarov, M. S. & Gülmez, M., (2021), *Alternatif turizm kapsamında eğitim turizmi: Akdeniz Üniversitesi'nde bir uygulama*, *Verimlilik Dergisi*, 3: 263-275.

<https://evds2.tcmb.gov.tr/> (Erişim Tarihi 20.09.2023)

<https://mevlana.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi 18.09.2023)

- IMF, (2022) <https://tr.euronews.com/2022/11/22/imf-verileri-guncelledi-turkiye-2021-ve-2022de-dunyanin-en-buyuk-20-ekonomisi>, (Erişim Tarihi 23.09.2023)
- Jason, M. S. L., Ahmad, A.M.A. & Azhar, H. A. (2011). Edutourism: Exploring the push– pull factors in selecting a university. *International Journal of Business and Society*, 12(1): 63-78.
- Ke, L. (2011). *International Conference on Business Management and Electronic Information* 4: 530 - 533. DOI: 10.1109/ICBMEI.2011.5921026.
- Kwiek, M. (2002). Yüksek Öğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir Paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler. (çev. E. Akbaş), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1). İstanbul: EDAM Yayınları
- Lee, M. N. (2002). Eğitimde Küresel Eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), İstanbul:EDAM Yayınları.
- Mazarrol, T., Kemp, S. & Savery, L. (1997). *International students who choose not to study in Australia: An examination of Taiwan and Indonesia*. Canberra: Australian International Education Foundation.
- Naido, V. (2007). Research on the flow of international students to UK universities: Determinants and implications. *Journal of Research in International Education*, 6(3): 287-307.
- Nekhili, R.; Darwish, S. & Abdeldayem, M. M. (2019). Impact of education tourism on Bahrain's economic growth: A perspective. *International Journal of Learning and Development*, 9(2): 116-133.
- OECD (2023). *Education at a Glance*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2023_e13bef63-en (Erişim Tarihi 15.09.2023)
- Rico, M. & Loredana, P. (2009). Higher tourism education in English - Where and why?. *Tourism Review*, 64: 48-58.
- Rodger, D. (1998). Leisure, learning, and travel. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 69(4): 28-31.
- Scott, P. (2002). Küreselleşme ve Üniversite: 21. Yüzyılın Önündeki Meydan Okumalar. (çev. S. Çiftçi), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, İstanbul: EDAM Yayınları.
- Smith, C. & Jenner, P (1997) Market segments: Educational tourism. *Travel and Tourism Analyst* 3: 60–75.
- Tarlow, P. (2008). *Educational Tourism Comes in Many*. <http://www.brilliantpublishing.com/%20Writers/.com>. (Erişim Tarihi 14.09.2023)
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Türkiye Ulusal Ajansı (2017). Erasmus'tan Erasmus+'a 30 Yılın Hikâyesi. (<https://www.ua.gov.tr>). (Erişim Tarihi 18.09.2023)
- TÜİK (2023) <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>. (Erişim Tarihi 01.10.2023)
- UNESCO (2023), <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>. (Erişim Tarihi 17.09.2023)
- Varghese NV (2011) *Globalization and Cross-Border Education: Challenges for the Development of Higher Education in Commonwealth Countries*. Kuala Lumpur: International Institute for Educational Planning (IIEP).

Varghese, N. V. (2011). Globalization and Cross-border Education: Challenges for the Development of Higher Education in Commonwealth Countries. Paris: International Institute for Educational Planning, UNESCO.

Yuan, L. T. (2006). Introduction to Tourism. Beijing: Higher Education Press.

Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2023). <https://istatistik.yok.gov.tr>, (Erişim Tarihi 18.09.2023)